

FREMRAGENDE FORSKNING // Det flommer ikke over av private penger til forskningsmiljøene i Norge. Bergen er et unntak.

Bergens konkurransefortrinn

KRONIKK

KÅRE ROMMETVEIT
Daglig leder, Bergens forskningsstiftelse

FILANTROPISK VIRKSOMHET har ingen stor plass i det norske etterkrigssamfunnet – og enda mindre i finansieringen av forskning. Et viktig unntak er Meltzer-fondet, som siden 1947 har gitt mye støtte til UiB. Sammenlignet med våre naboland er det likevel klart at Norge aldri har nytt godt av virksomhet som tilsvarer den rollen Wallenberg-stiftelsene i Sverige eller Carlsberg-fondet i Danmark har hatt for utviklingen av forskningsmiljøene i de to landene.

SITUASJONEN KAN DELVIS forklares med at oppbyggingen av betydelig privat kapital i Norge fant sted på et seinere tidspunkt enn i våre naboland. Det har endret seg sterkt de siste 20–30 årene. Men norske egalitære verdier og troen på offentlige institusjoners evne til å ivareta viktige samfunnsoppgaver alene har også gjort at det ikke minst innen forskning har vært stor skepsis til private penger. Først gjennom ordningen med gaveforsterkning i 2006 ble det fra offentlig side sagt at en ønsket støtte fra private til norske forskningsmiljøer.

Bergens forskningsstiftelse (BFS) markerer i desember tiårsjubileum. Ved en sammenkomst på universitetet i desember 2004 gjorde Trond Mohn det kjent at han ville gi 250 millioner kroner til opprettelse av en stiftelse med formål å støtte forskning i Bergen. Samtidig ble Bergens medisinske forskningsstiftelse etablert med startkapital på 50 millioner kroner.

I DAG ER DE TO STIFTELSENE og Frank Mohns stiftelse slått sammen til en stor Bergens forskningsstiftelse, med en kapital på 1,4 milliarder kroner. Trond og Marit Mohn har ved flere anledninger kommet med nye bidrag. I de ti årene som er gått, er det bevilget over 400 millioner kroner til ulike forskningsformål ved Universitetet i Bergen og Haukeland universitetssykehus.

BFS er i dag en av de største norske stiftelsene målt ut fra kapital, og den største av sitt slag. Gjennom årlige tildelinger har forskningsmiljøene i Bergen fått viktige bidrag til å realisere sine målsetninger om å etablere internasjonalt sterke miljøer. Stiftelsen er også forretningsfører for Stiftelsen Kristian Gerhard Jebsen, som med en kapital på nær én milliard kroner gir store bidrag til norsk medisinsk forskning. Gjennom de to forskningsstiftelsene har Bergen i dag et eget «forskningråd» på Marineholmen, som årlig tildeler rundt 110 millioner kroner.

SPØRSMÅLET OM PRIVAT STYRING av forskning er en viktig problemstilling i forholdet mellom private bidragsytere og offentlige forskningsinstitusjoner. Bergens forskningsstiftelse forutsetter at institusjonene selv tar ansvar for å velge ut kandidater og prosjekter som skal

JUBILERER: 22. desember 2004 feiret Trond Mohn og daværende universitetsrektor Kirsti Koch Christensen opprettelsen av to forskningsstiftelser. Gavene fra Mohn har vært noe helt nytt i norsk forskningssammenheng og gir UiB og Haukeland et konkurransefortrinn, skriver Kåre Rommetveit.

FOTO: MAGNUS VABØ

motta støtte. Stiftelsen støtter tiltak som er viktige for fagmiljøene, og der institusjonene viser det gjennom egne valg og prioriteringer. Om fagmiljøene ikke selv viser vilje til å satse på et prosjekt – hvorfor skal en privat aktør gjøre det?

Et annet stikkord for stiftelsens innsats er mangfold. Forskningsrådet har en dominerende plass i norsk forskning, både som finansieringskilde og gjennom programmer i tråd med nasjonale forskningspolitiske prioriteringer. Selv om det også gis såkalt fri prosjektstøtte, rettes mye oppmerksomhet mot de prioriterte områdene.

BFS FØLGER MOTSA TT strategi. Her er det forskernes og forskningsmiljøenes egne prioriteringer som er utgangspunktet for de to rekrutteringsprogrammene stiftelsen arbeider med. Gjennom et fireårig program, som finansieres sammen med universitetet, har 22 unge forskere fått anledning til å kvalifisere seg for fast ansettelse. Områdene varierer fra middelalderhistorie til strafferett, geovitenskap og diabetes. Kvalitet er et avgjørende kriterium for tildeling; stiftelsen har ikke egne preferanser om hvem eller hva som er viktig å støtte.

Tildelingene er basert på omfattende vurderinger fra et eget rådgivende utvalg og flere internasjonalt ledende eksperter. Til nå er ti av dem som har gjennomgått programmet ansatt som professorer ved UiB, og tre til er ansatt ved andre frem-

ragende europeiske universiteter. Mange er rekruttert fra utenlandske institusjoner, og de er aktive i internasjonalt forskningssamarbeid. Kvinneandelen er også høyere enn ved ordinære ansettelser ved universitetet.

MED ET TREÅRIG PROGRAM rettet mot det medisinske fagområdet har stiftelsen prøvd å gjøre bot på et stort problem som unge forskere møter. Etter fullførte perioder som stipendiat og post-doc er forskerkarrieren svært usikker. I alt 22 unge lovende rekrutter har i løpet av stiftelsens ti år fått muligheten til å kvalifisere seg for ansettelse. I dag er mange av dem ansatt i viktige stillinger ved sykehuset eller ved Det medisinske fakultet.

Et av målene for UiB er å hevde seg internasjonalt på utdanning og forskning. Selv om det er mange fremragende fagmiljøer ved institusjonen, er det likevel en vei å gå før målet er nådd. Systematikk og langsiktighet i arbeidet for å nå målet er avgjørende. Det har vi sett gjennom årets tildeling av Nobelprisen i medisin til ekteparet Moser ved NTNU.

FAGMILJØENE PÅ ET STORT universitet vil være av ulik kvalitet. Men for alle er rekruttering av unge talenter en forutsetning for kvalitetsheving på lengre sikt. En påstand er at dette arbeidet i mange miljøer er lite preget av langsiktighet og nytenking. Men ingen andre vedtak har større betydning for institusjonens

faglige utvikling. Rekruttering av godt kvalifiserte forskere og undervisere er ikke primært en utgiftspost, det er den viktigste investeringen i kvalitet et universitet kan gjøre. Mange diskusjoner om strategi kunne vært spart om arbeidet med rekruttering var mer prioritert.

Med etableringen av BFS har Trond Mohn vist en vilje til langsiktig investering i kompetansebygging som det ikke finnes tilsvarende eksempler på ved noen andre institusjoner i Norge i dag. En nylig gjennomført evaluering viser at stiftelsen bidrar til å rekruttere flere lovende forskertalenter, og at den skaper nye muligheter og større mangfold i forskningsmiljøene.

I de ti årene som er gått, er det bevilget over 400 millioner kroner til ulike forskningsformål ved Universitetet i Bergen og Haukeland universitetssykehus.

GJENNOM BFS VIL forskningsmiljøene i Bergen i årene fremover kunne få avgjørende hjelp til å realisere nye og viktige prosjekter. Trond og Marit Mohns gaver har en innretning og et omfang som er noe nytt i norsk forskningssammenheng. Det gir UiB og Haukeland konkurransefortrinn.

